

Motion till riksdagen 2023/24:2622

av Anders Ygeman m.fl. (S)

Migration

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kvotflyktingar och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återupprätta arbetet med att ta tillbaka kontrollen över arbetskraftsinvandringen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att etablera en arbetsmarknadsprövning och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om A1-intygen och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa språk- och samhällskunskapskrav för att få ett permanent uppehållstillstånd och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avveckla EBO och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna intentionerna i bosättningslagen och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att intensifiera arbetet med återvändande och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att etablera bättre samarbeten om återtagande med tredjeländer och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett ordnat mottagande av ukrainare på flykt undan Putins krig och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om begreppet bristande vandel i lagstiftning som rör migration och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att informationsplikten inte ska gälla i verksamheter där det finns en rätt till utbildning eller hälso- och sjukvård och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att informationsplikten i övrigt bör ses över och tillkännager detta för regeringen.

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stoppa fusket och tydligare ansvar i arbetet med att förebygga välfärdsbrott och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Tabell 1 Anslagsförslag 2024 för utgiftsområde 8 Migration

Tusental kronor

Ramanslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen
1:1 Migrationsverket	4 734 916	±0
1:2 Ersättningar och bostadskostnader	6 892 000	±0
1:3 Migrationspolitiska åtgärder	151 013	±0
1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål	839 291	±0
1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål	200 800	±0
1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden	264 602	±0
1:7 Utresor för avvisade och utvisade	325 202	±0
1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar	400 450	±0
Summa	13 808 274	±0

En stram och långsiktigt hållbar migration

Den socialdemokratiskt ledda regeringen ärvde 2014 en liberal migrationslagstiftning som gjorde att Sverige tog emot fler människor på flykt under 2015 och 2016 än vad vår kapacitet och möjlighet till integration klarade av. Därför lade den S-ledda regeringen om migrationspolitiken till att bli en av de stramaste i EU. Med ny migrationslagstiftning på plats där tillfälliga uppehållstillstånd är huvudregel och en bosättningslag som fördelar det svenska mottagandet jämnare över hela landet har ett paradigmskifte skett och Sverige har nu en långsiktigt hållbar migrationslagstiftning, som upprätthåller asylrätten och främjar integration. 2021 var antalet asylsökande det lägsta på tjugo år och Sveriges andel av det totala antalet asylsökande till EU har minskat från 12 procent, till 3 procent under de senaste fem åren. Med undantag för flyktingvågen på grund av Rysslands olagliga krig i Ukraina, som lett till ett ökat antal flyktingar därifrån, har antalet flyktingar i övrigt fortsatt att vara lågt. En utveckling som ska ses mot bakgrund av att EU-länder i södra och centrala Europa har fått se ett betydande inflöde av flyktingar från Afghanistan, Pakistan, Mellanöstern och Nordafrika där det totala antalet flyktingar under 2023 beräknas nå nya rekordnivåer. I ljuset av detta är det tydligt att den omläggning av migrationspolitiken som den socialdemokratiskt ledda regeringen gjorde efter 2015 har fått effekt.

För att uppnå målet om en långsiktigt hållbar migration till Sverige, ett värdigt mottagande och en bra integration krävs ett kontrollerat mottagande av asylsökande och personer med tillfälligt skydd. Ansvar för att värna människors rätt att söka skydd från krig och förföljelse, är mycket ojämnt fördelat inom EU. Vissa länder får ta ett mycket stort ansvar medan andra länder fortsätter att ta ett betydligt mindre ansvar. Det internationella kvotflyktningssystemet är en humanitär angelägenhet för hela världen. Sverige bör, liksom övriga länder inom EU, ta sitt internationella ansvar för att detta system ska kunna upprätthållas.

I arbetet med en stram migrationspolitik är det rimligt att prioritera mottagande av kvotflyktingar framför att fortsätta med en liberal politik för arbetskraftsinvandring där mångdubbelt fler invandrare får komma till Sverige och arbeta inom låglönebranscher eller utnyttjas som svart arbetskraft. Regeringen har under 2023 gjort en väsentlig neddragning av antalet kvotflyktingar till Sverige. Man kan naturligtvis alltid diskutera var en rimlig nivå för mottagandet av kvotflyktingar bör ligga. Många EU-länder tar emot mycket få kvotflyktingar. Även här borde fördelningen av antalet kvotflyktingar bättre motsvara ländernas storlek och ekonomiska styrka. Fler länder inom EU borde ta emot fler kvotflyktingar. Det gäller särskilt länder som har få asylsökande. Mot den bakgrunden tycker vi socialdemokrater att antalet kvotflyktingar ska ses mot bakgrund av det totala antalet asylsökande. Vi anser därför, under förutsättning att den restriktiva och ordnade migrationspolitiken som slogs fast år 2015 ligger kvar, att vi bör kunna ta emot fler kvotflyktingar för vidarebosättning. Därför föreslår vi att 200 miljoner kronor tillförs anslaget 1:2 Kommunersättning vid flyktningmottagande, jämfört med regeringens förslag i utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet.

Återupprätta den förra regeringens arbete med att ta tillbaka kontrollen över arbetskraftsinvandringen

Moderaterna införde 2008 världens mest marknadsbaserade lagar för arbetskraftsinvandringen. Det har gynnat oseriösa företag, blivit en inkomstkälla för kriminella nätverk och bidragit till att personer som fått skydd i Sverige inte har kommit i arbete. Den förra S-regeringen tog flera viktiga initiativ för att bättre reglera och strama upp arbetskraftsinvandringen, bland annat genom

- Krav på bindande anställningsavtal för att beviljas ett arbetstillstånd
- Krav på företagen att anmäla till ansvarig myndighet om man försämrar avtalsvillkoren
- Skärpta kontroller av arbetstillstånd
- Fördubblade straffavgifter för företag som fuskar med arbetstillstånden och utökade möjligheter för polisen att genomföra arbetsplatsinspektioner
- Försörjningskrav vid anhöriginvandring
- Beslutat om proposition för höjt lönegolv vid arbetskraftsinvandring – vilken riksdagen antog den 30 november 2022
- Tillsatte en utredning om behovsprövad arbetskraftsinvandring (arbetsmarknadsprövning) och avskaffat spårbyte.

Det påbörjade reformarbetet på detta område behöver fortsätta med fler åtgärder: I det så kallade Tidöavtalet uttrycker regeringen och Sverigedemokraterna kraftigt höjda ambitioner för att begränsa arbetskraftsinvandringen. Till en del överensstämmer det

med den socialdemokratiska regeringens påbörjade arbete med att strama upp regelverket och begränsa möjligheten för oseriösa arbetsgivare som med dåliga villkor utnyttjar arbetskraft från tredje land. Tyvärr är de åtgärder som regeringen vidtagit helt otillräckliga för att ta tillbaka kontrollen över arbetskraftsinvandringen. Den föreslagna höjningen av försörjningskraven för arbetskraftsinvandrare från 1 november 2023 om att ha en lön som uppgår till minst 80 procent av medianlönen i Sverige (ca 27 360 kr i månaden) kommer enligt regeringens egna beräkningar bara minska antalet arbetskraftsinvandrare med cirka 2 000 personer per år. Några andra åtgärder för att minska antalet arbetskraftsinvandrare och låta svenska jobb i första hand gå till de som bor i Sverige har regeringen inte presenterat. Däremot har man meddelat att man avser att införa en rad undantag för ett antal yrken som inte kommer att påverkas av försörjningskravet. Vi hade behövt högre försörjningskrav, färre undantag och en behovsprövning för att minska den oseriösa arbetskraftsinvandringen. Därför måste år 2023 betraktas som ett förlorat år i kampen mot oseriösa arbetsvillkor på svensk arbetsmarknad.

Inför ett nytt effektivt system för arbetsmarknadsprövning

Det förlorade år som 2023 hittills varit för arbetet mot arbetslivskriminalitet och utnyttjande av invandrad arbetskraft måste nu vändas och nya initiativ tas. Socialdemokraterna har tidigare påtalat att den viktigaste reformen inom migrationsområdet handlar om att städa upp efter Moderaternas avreglering av arbetskraftsinvandringen som infördes 2008. Avregleringarna har lett till att nästan en kvarts miljon arbetstillstånd beviljats, varav merparten varit till yrken utan krav på högre utbildning eller där det råder brist på arbetskraft.

Den socialdemokratiska regeringen införde krav på bindande anställningsavtal, skärpta kontroller och fördubblade sanktionsavgifter för arbetsgivare som anställer utländsk arbetskraft utan arbetstillstånd. Men mer behöver göras. Bland annat krävs åtgärder för att komma tillrätta med den allmänna löne- och villkorsdumpning som sker inom många yrkesgrupper.

Vi behöver skärpa och förbättra regelverket för arbetskraftsinvandring genom att skyndsamt införa ett försörjningskrav som motsvarar 100 procent av medianlönen i Sverige, etablera en arbetsmarknadsprövning och skärpa sanktioner mot arbetsgivare som bryter mot regelverken. Syftet är att komma till rätta med missbruket av det befintliga systemet för arbetskraftsinvandring och utnyttjandet av utländska arbetstagare, bland annat genom att skapa ett nytt system som fokuserar på att möta de behov av arbetskraft som finns på den svenska arbetsmarknaden. Den utredning som S-regeringen tillsatte 2022 för att bland annat analysera och ta ställning till hur ett nytt och effektivt system för arbetsmarknadsprövning vid arbetskraftsinvandring kan utformas, ta ställning till hur systemet med så kallat spårbyte kan avskaffas samt ta ställning till om den särskilda avgiften för den som anställer en utlänning som saknar rätt att vistas eller arbeta i Sverige ska höjas och differentieras, var en mycket viktig utredning och central för att få fram lagförslag som skulle kunna ha en avgörande inverkan för att bryta arbetslivskriminaliteten och utnyttjandet av utländsk arbetskraft. Regeringen har i sina nya direktiv slopat uppdraget hur ett nytt och effektivt system för arbetsmarknadsprövning vid arbetskraftsinvandring skulle kunna utformas. Den nya utredaren fick i stället i uppdrag att ta fram förslag på åtgärder som skärper villkoren för arbetskraftsinvandringen, bland annat genom att föreslå regleringar som innebär att det ska krävas en heltäckande sjukförsäkring

avseende hälso- och sjukvård och en viss lönenivå för att beviljas arbetstillstånd, men med möjlighet att föreskriva om ett lägre lönekrav för enskilda yrkesgrupper samt att vissa yrkesgrupper ska kunna exkluderas från möjligheten att beviljas arbetstillstånd. Dessutom förlängs utredningstiden och uppdraget ska i stället i sin helhet redovisas senast den 31 januari 2024.

Regeringens nya strategi skapar ett system med hål där regeringen själva kan besluta om vilka yrken som ska utsättas för lönedumping och att arbetskraft hämtas från andra sidan jorden.

I och med att utredningen förlängs kommer det att ta mer än 1,5 år innan de eventuella förbättringar som dessa medför kan bli verklighet. Till dess kommer arbetskraftsinvandringen till Sverige ligga kvar på en hög nivå. Socialdemokraterna vill därför återgå till den strategi för att bekämpa fusk och utnyttjandet som gällde före valet 2022.

Vi vill

- att arbetskraftsinvandring bara ska tillåtas när det inte går att hitta rätt personer i Sverige
- att jobb som kräver kort eller ingen utbildning alls i första hand ska gå till arbetslösa personer som redan bor i Sverige
- att man återinför en arbetsmarknadsprövning för arbetskraftsinvandrare. Vi vill komma till rätta med problemen med utländska arbetstagare som utnyttjas på svensk arbetsmarknad och stoppa lönedumpningen. Ett första steg skulle kunna vara att använda den nya lagen och införa lönegolv.
- öka trycket på oseriösa arbetsgivare och införa tuffare förhandskontroller av företag som ansöker om tillstånd för arbetskraftsinvandring. Arbetstagare som utnyttjas eller drabbas av arbetsgivare som missköter sig ska ha rätt till skadestånd.

Förstärk kontrollen av A1-intygen

Regeringen gav i februari 2022 Försäkringskassan i uppdrag att redovisa hur man inom myndigheten arbetar med att kontrollera A1-intyg – det intyg som används inom EU/EES för att visa vilket lands socialförsäkringssystem en individ tillhör. Uppdraget var en del i regeringens satsning för att motverka arbetskriminalitet. Redovisningen visade att mer behöver göras för att stärka kontrollen av A1-intyg. Det är inte rimligt att det idag inte motkontrolleras var sociala avgifter erläggs för en individ eller om det överhuvudtaget erläggs avgifter. Det är alldeles för lätt för en oseriös aktör att konkurrera genom att inte betala avgifter. Bristen på kontroller drabbar idag såväl seriösa företag och enskilda anställda som vårt gemensamma välfärdssystem. Regeringen bör ge Försäkringskassan i uppdrag att införa nödvändiga kontrollsystem för att förhindra fusk och utnyttjande från utländska arbetsgivare i deras användning av A1-intyg.

Samhällskunskapskrav för att få permanent uppehållstillstånd

Vi vill införa språk- och samhällskunskapskrav för att få ett permanent uppehållstillstånd. Den tidigare socialdemokratiska regeringen tillsatte en särskild utredare för att lämna förslag som innebär att det ska ställas krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för att beviljas permanent uppehållstillstånd. Utredaren ska bland annat föreslå

hur språk- och samhällskunskapskrav för permanent uppehållstillstånd ska utformas och kontrolleras och föreslå vilka undantag som ska kunna göras från kraven. Utredningen presenterade sitt uppdrag i betänkandet *Kunskapskrav för permanent uppehållstillstånd* (SOU 2023:25) den 29 maj 2023 och har varit föremål för en remissbehandling fram till den 20 september 2023. Vi är positiva till utredningens förslag och vi anser att regeringen bör kunna gå vidare med förslagen och återkomma till riksdagen med en proposition.

Avveckla EBO

Ordningen med EBO infördes 1994 genom lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande med flera. Syftet med reformen var bland annat att mottagandet skulle präglas av valfrihet och ökat eget ansvarstagande. EBO under asyltiden har sedan det infördes berörts i flera utredningar. I betänkandet *Sverige, framtiden och mångfalden* (SOU 1996:55) konstaterades att de negativa effekterna av det egna boendet översteg de positiva. För att komma tillrätta med de negativa konsekvenserna av eget boende föreslogs i betänkandet *Etablering i Sverige – möjligheter och ansvar för individ och samhälle* (SOU 2003:75) bland annat att den särskilda bostadsersättningen för dem som valde att bo i eget boende skulle tas bort. I enlighet med utredningens förslag begränsades därför ersättningen år 2005.

Redan i början av 2020 begränsade regeringen möjligheten för asylsökande att bo i eget boende, så kallat EBO, i områden med socioekonomiska utmaningar. Ändringarna har dock hittills haft begränsad effekt. I september 2021 tillsattes också en utredning som bland annat har i uppdrag att föreslå hur en skyldighet för asylsökande att bo på så kallade mottagningscenter under den första tiden i Sverige kan utformas. Utredningen lämnade hösten 2022 delbetänkandet *En ny ordning för asylsökandes boende* (SOU 2022:64). Förslagen remissbehandlades under våren 2023 och regeringen bör kunna gå vidare med förslagen utan dröjsmål.

Vi socialdemokrater vill avveckla EBO och har varit pådrivande för att denna boendeform för asylsökande ska avvecklas under många år. Tidigare har detta inte varit möjligt då motståndet i riksdagen varit stort. Under 2022 gav den socialdemokratiska regeringen utredningen ett tilläggsdirektiv för att undersöka vilka åtgärder som kan vidtas för att uppnå detta. Det kan exempelvis handla om att avskaffa dagersättningen under asyltiden om man inte bor i Migrationsverkets boenden. En avveckling av EBO skulle bidra till bättre förutsättningar för integration och till en jämnare fördelning av ansvaret för mottagandet av nyanlända mellan landets kommuner. Den 22 juni 2023 fick utredningen ett utvidgat uppdrag och en förlängd utredningstid till den 31 maj 2024. Vi motsätter oss inte att utredningen får ytterligare tilläggsuppdrag, men det är inte bra om konsekvensen blir att den angelägna reformen, om att avveckla EBO och ersätta det med en ny ordning för det initiala mottagandet, försenas. Detta bör tillkännages regeringen.

Värna intentionerna med bosättningslagen

Lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning (bosättningslagen) som trädde i kraft den 1 mars 2016 innebär att kommunerna är skyldiga att efter anvisning ta emot nyanlända för bosättning i kommunen. Riksrevisionen har i december 2021 presenterat en granskning av bosättningslagen och gör den samlade bedömningen att intentionerna om ett snabbare och jämnare fördelat mottagande mellan

kommuner samt en bättre etablering av nyanlända på arbetsmarknaden har uppnåtts. Vi står fortsatt upp för bosättningslagen, som fördelar mottagandet jämnt mellan kommunerna i landet, men är även öppna för att förändringar och förbättringar av lagen kan behöva göras över tid, så länge det bidrar till ett rättvist mottagande av nyanlända i hela Sverige.

Fler som har fått avlägsnandebeslut ska återvända

Förtroendet för migrationspolitiken och det svenska mottagandet är beroende av att de som får skydd i Sverige ska stanna och bli en del av samhället och de som får ett avslag ska lämna landet. Den socialdemokratiskt ledda regeringen har sedan 2014 vidtagit åtgärder för att öka återvändandet av personer med avlägsnandebeslut. Polisen och Migrationsverket har fått i uppdrag att verkställa fler beslut om av- och utvisning och förvarskapaciteten har mer än fördubblats sedan 2014. Ett återvändandemål antogs också av den socialdemokratiska regeringen som innebär att återvändandet skulle öka med 50 % 2023 jämfört med år 2021. Den socialdemokratiska regeringen beslutade även att upprätta återvändandecenter för asylsökande som fått avslag på sin ansökan om uppehållstillstånd.

Sedan 2014 har cirka 100 000 personer som inte haft rätt att vistas i landet återvänt. Sverige ligger över genomsnittet i EU och har både fler till antalet och andelen återvändande än exempelvis Danmark under 2021. Vi behöver intensifiera arbetet med återvändande av dem som har ett avlägsnandebeslut. Detta är en förutsättning för att bevara legitimiteten i migrationspolitiken och för att stärka förutsättningarna för integration för dem som får uppehållstillstånd i Sverige. Den socialdemokratiska regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att se över delar av regelverket kopplat till återvändande och föreslå åtgärder i syfte att stärka återvändandeverksamheten för den som har ett verkställbart beslut om avvisning eller utvisning. Utredaren ska bland annat ta ställning till om det ska införas en möjlighet att med hjälp av tvång testa en person för covid-19 och allmänfarliga eller samhällsfarliga sjukdomar för att kunna verkställa ett avlägsnandebeslut, ta ställning till om Polismyndigheten och Säkerhetspolisen behöver ytterligare befogenheter i arbetet med verkställighet, ta ställning till om preskriptionstiden för avlägsnandebeslut ska förlängas samt ta ställning till om Migrationsverket ska kunna lagra och söka på biometri i fler fall än i dag. Utredningen har i augusti 2023 fått tilläggsdirektiv av regeringen om översyn av regelverket för inre utlänningskontroll, ändringar i preskriptionstid för avlägsnandebeslut och ökad användning av DNA-analyser m.m. Det är bra med ytterligare utredningsuppdrag, men det är otillfredsställande att tilläggsdirektiven nu försenar utredningen med upp till ett år. Uppdraget ska nu slutredovisas den 30 september 2024 istället för som tidigare den 31 oktober 2023. Riksdagen kommer nu först som tidigast att kunna behandla regeringsförslag på detta område under 2025.

Regeringen har under sitt första år försökt sätta bilden av att man har höjt ambitionsnivåerna inom migrationspolitiken. Detta har dock inte märkts av när det gäller målsättningarna för berörda myndigheters verksamheter. Regeringen har exempelvis valt att ta bort den tidigare regeringens uppsatta mål för återvändandeverksamheten. Därmed saknar berörda myndigheter tydliga mål att arbeta mot. Vi socialdemokrater anser att det bör finnas fler tydliga målsättningar för återvändandeverksamheten, i likhet med den

förra regeringens mål om att öka återvändandet med 50 % under åren 2021–23. Detta bör tillkännages regeringen.

Bättre samarbeten om återtagande med tredjeländer

Ett väl fungerande återvändande är en förutsättning för en långsiktigt hållbar migrationspolitik. En förutsättning för ett effektivt återvändandearbete är att det etableras bättre samarbeten om återtagande med tredjeländer liksom att antalet förvaringsplatser ökar. Det är ett strukturellt arbete som kräver en rad olika insatser och som behöver fortsätta under kommande år. Det är bra att regeringen ger tilläggsdirektiv till utredningen, såsom möjligheter till förbättrade inre utlänningskontroller, mer effektivt användande av biometriska uppgifter, preskriptionstider och möjligheter att använda DNA-analyser i syfte att stärka återvändandeverksamheten. Att möjliggöra återvändande på ett rätts-säkert sätt är bra och att i det sammanhanget reda ut gränserna för detta är inget vi motsätter oss.

Vi socialdemokrater tycker att det är viktigt att i viss utsträckning kunna villkora bistånd med vissa krav på att man tar emot sina egna medborgare. Men det är också viktigt att Sverige bedriver ett aktivt arbete i samarbete med de länder som ska återta sin medborgare. Vi välkomnar att det återvändandeaftal som tecknats med Irak gällande möjligheten att utvisa med tvång nu ger resultat. Att EU gemensamt kan agera i likhet med det tecknade avtalet under den förra socialdemokratiska regeringen, är bra och viktigt för ett fungerande återvändande för dem som saknar asylskäl.

Däremot saknar vi mer åtgärder på plats. Regeringens hållning att enbart fokusera på att straffa länder med bland annat minskat utvecklingsbistånd är ohållbar. Vi behöver lära av de länder som har varit lyckosamma med åtgärder på plats i landet, som exempelvis Norge. De har ett system med sambandspersoner på plats som bidrar till att förbättra kommunikationen och öka förståelsen för den norska politiken. Det handlar om att vi ska kunna se ”båda sidor” – att vilja arbeta tillsammans med mottagarländerna och inte hota oss fram.

Ett ordnat mottagande av ukrainare på flykt undan Putins krig

Rysslands illegala invasion av Ukraina innebar den största flyktingkrisen sedan andra världskriget i Europa. För att säkra ett ordnat mottagande av och stöd till ukrainare på flykt tog den socialdemokratiska regeringen skyndsamt fram en plan för kontrollerat mottagande och tillfälligt skydd samt lagstiftning för jämnare fördelning av mottagandet i hela landet. Då kriget väntas fortsätta även under 2024 och kanske ännu längre, behöver Sverige förbereda sig på att de ukrainska flyktingarna kommer att stanna här under en längre tid. Det kommer i sin tur kräva att man ser över vilka anpassningar som behöver göras för att de ukrainska flyktingarnas vistelse och tillfälliga skydd i Sverige blir så bra som möjligt, både för flyktingarna och för det svenska samhället.

Nej till återinförande av begreppet ”bristande vandel” i svensk migrationslagstiftning

Regeringen har meddelat att man avser att utreda förutsättningarna för att återinföra möjligheten att utvisa utlänningar från Sverige på grund av bristande vandel. Med bristande vandel avser man förhållanden såsom bristande regelefterlevnad, association med kriminell organisation, nätverk eller klan, prostitution, missbruk, deltagande i våldsbejakande eller extremistiska organisationer eller miljöer som hotar grundläggande svenska värden eller om det i övrigt föreligger otvetydigt konstaterade anmärkningar i fråga om levnadssättet. Begreppet bristande vandel fasades ut ur utlänningslagen 1989 med motiveringarna att det inte längre användes i den praktiska tillämpningen och att begreppet ansågs obsolet. Vi anser, mer än 30 år senare, att begreppet bör anses som förlegat och inte längre bör tillämpas i modern rättstillämpning. En stram migrationslagstiftning gynnas inte av inslag som är tveksamma ur rättssäkerhetssynpunkt och som bygger på olika skiftande moraluppfattningar om vad som ska anses lämpligt eller olämpligt.

När människor tvingas, luras eller hotas i syfte att utnyttjas på olika sätt, till exempel för sexuella ändamål, innebär det en grov kränkning av de mänskliga rättigheterna. Det var därför som sexköpslagen infördes och den har varit framgångsrik mot bland annat sextrafficking. Trots det hamnar varje år ett antal traffickingoffer i Sverige för att ”säljas för sexuella ändamål”. Vi motsätter oss att prostituerade brottsutsatta likställs med brottslingar såsom gängkriminella. Vi står upp för rättsstatens principer och kvinnors rättigheter.

Vi avvisar därför sådana förslag som har sin grund i tveksamma moraliska värderingar om levnadssätt eller regelefterlevnad. I utlänningslagen och i andra lagar som rör migration bör det vara tydligt att det är brottsliga handlingar som kan leda till att man inte beviljas uppehållstillstånd eller kan utvisas ur landet. Regeringen har hittills inte lagt något utredningsförslag, men vi utgår från att ett sådant förslag fortfarande kan bli aktuellt på det migrationspolitiska området.

Utökad informationsutbyte mellan myndigheter – nej till angiverilagstiftning

Den tidigare socialdemokratiska regeringen arbetade aktivt med åtgärder för att motarbeta skuggsamhället och för att återvändandet av personer som inte fått sin asylansökan beviljad ska öka. Fler än 94 000 före detta asylsökande lämnade landet under åren 2014–2022 och Sveriges andel återvändanden låg efter genomförda åtgärder över genomsnittet i EU. År 2022 hade dessutom förvarskapaciteten fördubblats sedan 2016. Den socialdemokratiska regeringen arbetade vidare aktivt för att ursprungsländer ska ta emot sina medborgare och för ett mer effektivt återvändande. I arbetet för att få till stånd avtal och överenskommelser utesluts varken att handel, visering eller bistånd används som verktyg. Polismyndigheten har fått utökade möjligheter att utföra arbetsplatskontroller och fler verktyg att använda vid inre utlänningskontroll, såsom ansiktsigenkänning och fingeravtryck för identifiering.

Statliga och kommunala myndigheter samt de som jämsställs med myndigheter enligt offentlighets- och sekretesslagen bör ges förutsättningar att utbyta sekretessbelagda uppgifter i större utsträckning än i dag. Det finns ett omotiverat glapp mellan de

undersökta statliga myndigheternas uppdrag och de rättsliga förutsättningarna för att genomföra det. Förslag om möjligheter att utöka informationsutbytet presenterades i en departementsskrivelse om *Utökat informationsutbyte* (Ds 2022:13). Vi socialdemokrater anser att informationsutbytet bör öka och att förslagen i departementsskrivelsen i allt väsentligt bör kunna genomföras.

Sverige ska ha ordning och reda i mottagandet och fler ska återvända. Vi vill se ökat informationsutbyte mellan myndigheter och kommuner för att motarbeta skuggsamhället och för att återvändandet av personer som fått avslag på sin asylansökan ska öka. Det innebär att myndigheter som en person kan komma i kontakt med får ett ansvar för att säkerställa personens lagliga rätt att vistas i Sverige. Genom informationsplikten försvåras möjligheterna att leva i landet utan tillstånd. I de fall där det finns en rätt till utbildning eller hälso- och sjukvård ska informationsplikten inte gälla. Frågan om undantag från informationsplikten i övrigt bör utredas. Vår utgångspunkt är att informationsplikten inte ska omfatta situationer när en person vänder sig till en myndighet eller kommun i syfte att komma i åtnjutande av en rättighet som personen i fråga eller hans eller hennes barn skulle kunna vara berättigad till enligt gällande rätt.

Socialdemokraterna är emot en utveckling där vi i vår lagstiftning bidrar till ett angiverisamhälle där lärare och vårdpersonal tvingas lägga tid på angiveri istället för på sina jobb. Vi är därför motståndare till att införa en anmälningsplikt som innebär skyldighet för anställda myndighetspersoner i staten och i kommunerna att anmäla om en person vistas i Sverige utan tillstånd. En sådan lag riskerar dessutom att förstärka den mycket ansträngda personalsituationen inom vård, skola och omsorg då många anställda kommer att vilja söka sig till andra yrken på grund av att man inte vill ägna sig åt angiveri på arbetsplatsen.

Vi socialdemokrater avvisar därför de planer som kommer till uttryck i regeringens och Sverigedemokraternas senaste tilläggsdirektiv till *Utredningen om stärkt återvändandeverksamhet* (Ju 2022:12). Vi beklagar att regeringen i tilläggsdirektiven angående utökat informationsutbyte till utredningen inte valde att tydliggöra att välfärden – sjukvården och utbildningsväsendet – ska undantas från informationsplikten.

Stoppa fusket och tydligare ansvar i arbetet för att förebygga välfärdsbrott

Våra gemensamma skattemedel ska gå till människor som har rätt till ekonomisk trygghet och till att stärka vår gemensamma välfärd – inte till den organiserade brottsligheten.

Den förra socialdemokratiska regeringen har skärpt bidragsbrottslagen och gett Försäkringskassan ett särskilt uppdrag att samordna flera myndigheter för att öka kontrollen över våra utbetalningar. I BP 2022 aviserades inrättandet av en ny myndighet som ska säkerställa utbetalningar från våra välfärdssystem så att vi upptäcker strukturellt fusk. Den nuvarande regeringen har fortsatt det arbetet och den nya Utbetalningsmyndigheten kommer att inleda sin verksamhet den 1 januari 2024. Förra regeringen tillsatte även en bidragsbrottsutredning med uppgift att bland annat analysera hur förmågan att förebygga och bekämpa bidragsbrott kan stärkas. Utredningen lämnade sitt betänkande *Ett stärkt och samlat skydd av välfärdssystem* (SOU 2023:52) den 6 september 2023. Socialdemokraterna ser positivt på utredningens förslag som bland annat innebär ett tydligare ansvar för att förebygga välfärdsbrott för Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Migrationsverket och

Arbetsförmedlingen. Regeringen bör utan dröjsmål bereda dessa förslag vidare för beslut i riksdagen. Det är angeläget för att säkerställa att de människor som har rätt till stöd från trygghetssystemen får det men inte de som försöker sko sig på andra.

Anders Ygeman (S)

Åsa Eriksson (S)

Sanne Lennström (S)

Jessica Rodén (S)

Ola Möller (S)

Kalle Olsson (S)

Zara Leghissa (S)